

ÅFF, ÅTVIDABERG OCH FACIT
Om konsten att skapa laganda
utanför fotbollsplanen
Roy Andersson

ÅFF, Åtvidaberg och Facit

Om konsten att skapa laganda utanför fotbollsplanen

Roy Andersson

Skutskär, Sandviken, Lesjöfors, Degerfors och ... Åtvidaberg. Det är några av de svenska bruks- och industriorter som den idrottsintresserade förknippar med lagidrotterna fotboll och bandy. Orter med idrottsföreningar som under perioder varit - och är - mycket framgångsrika. Anledningen till dessa framgångar kan kanske sökas i den klubbkänsla som ofta bildas i de mindre bruks- och industriorterna. Men framför allt är framgångarna ett resultat av relationen mellan industriföretaget och idrottsföreningen, där företagets stöd syftade till att förstärka samhörigheten mellan företag och samhälle, en bruksanda anpassad till 1900-talets samhälle. Här framträder Åtvidaberg som ett bra exempel.

Idrotten etablerar sig i samhället

Det var under 1800-talets senare del som det frivilliga föreningsväsendet på allvar fick sitt genombrott i Sverige. Vi tänker främst på frikyrko-, nykterhets- och arbetarrörelsen, men även idrottsrörelsen växte fram under denna period. Från början hade den en uttalad hälsobefrämjande inriktning men blev kring sekelskiftet 1900 allt mer tävlingsinriktad. Under mellankrigstiden utvecklades idrotten till en massrörelse. 1919 fanns det 786 föreningar med 93 000 medlemmar anslutna till Riksidrottsförbundet mot 5790 föreningar med 390 000 medlemmar 1939. Samhället hade alltså i allt större grad börjat intressera sig för idrott. Idrottsrörelsen hade framför allt varit en storstadsföreteelse, men en hel del idrottsföreningar bildades även vid de svenska bruks- och industriorterna. Vid många av dem, exempelvis Sandviken och Lesjöfors, hyste företagsledningen en stark uppfattning om idrottens nytta och gav därför ett aktivt stöd till föreningarna. Man menade att idrotten stärkte hälsa och moral och främjade en gemensam samhällsanda. Särskilt omhulldades lagidrotter som bandy och fotboll.

Fotbollens utveckling i Åtvidaberg

Den organiserade idrottsutövningen i Åtvidaberg började 1907 då Åtvidabergs idrottsförening - ÅIF - bildades. Den var en flergrensförening och på programmet stod fotboll, tennis, fri idrott och senare även bandy. 1935 delades ÅIF i tre olika föreningar där fotbollssektionen kom att bilda Åtvidabergs Fotbolls-förening - ÅFF. Sedan föreningen på 1930-talet tog klivet upp i allsvenska division II serien så har laget, med några undantag, för det mesta hållit till i skiktet under den högsta serien. Säsongen 1951-52 spelade laget allsvenskt för första gången och 1968 tog man på nytt klivet upp i högsta serien. Där kröntes framgångarna med två cupsegrar, 1970 och 1971 samt två svenska mästerskap, 1972 och 1973. Framgångarna medförde också att föreningen från den lilla bruksorten fick en plats i många svenskers hjärta tack vare duktiga spelare som Ralf Edström, Roland Sandberg och Benno Magnusson, för att nämna några.

Fotbollsmatch på idrottsplatsen i Åtvidaberg 1911. Foto Johan E. Thorin.

Företagsledningen och fotbollen

Ledningen för Facit, Elof Ericsson och senare hans son Gunnar hade ett genuint idrottsintresse. De sågs ofta på ÅFF:s hemmamatcher och på andra lokala idrottsevenemang och båda innehade också under en tid ordförandeskapet i ÅFF. Men de var inte bara engagerade i åtvidabergsidrotten utan även nationellt och internationellt. Bägge satt under en period som ordförande i Svenska Fotbollsförbundet och Gunnar Ericsson blev från 1965 ledamot av Internationella Olympiska Kommittén.

Både Elof och Gunnar Ericsson hyste en mycket stor tilltro till idrotten som ett medel, vilket på ett positivt sätt kunde påverka individen, samhället och inte minst industrin. Facit framställdes ofta som ett företag med en aktiv idrottsfilosofi och särskilt tre aspekter framträder tydligt.

Att idrott och motion var bra för hälsan är något som företagsledningen ofta framförde. Särskilt under 1960-talet ges denna aspekt allt större vikt. Motion sågs framför allt som en motvikt till stillasittande och bilåkning. Ökad kondition gav bättre hälsa och större möjlighet att anpassa sig till industrins höga arbetstakt, vilket i slutändan gav ett bättre arbetsresultat.

Företagsledningen menade också att sportbegreppet kunde ha stor betydelse inom reklamen. Ett framgångsrikt idrottsutövande kunde ge god PR och ”goodwill”, både för orten och för företaget.

Den fotbollsintresserade disponenten Elof Ericsson. Foto Facits arkiv.

Det största värdet med idrotten låg emellertid på det sociala planet. Idrotten sågs som ett rekreationsmedel som kunde skapa trivsel och sammanhållning bland människor. Elof Ericsson menade 1932 att ”...ingenting kan så starkt svetsa individer från olika samhällslager samman som just idrotten”. Denna gemenskap betonade även Gunnar Ericsson vid flera tillfällen. I en intervju 1965 menar han ”...att om hela samhället håller på sitt lag så finns inga gränser för människor. Det bildas en laganda både i samhället och inom fabriksväggarna”. Lagidrott, särskilt fotboll, ansågs ha speciellt goda egenskaper. Den skapade fysisk styrka, snabb uppfattningsförmåga och fostrade gott kamratskap. För åskådaren var fotboll svårslaget när det gällde spänning och nöje. I fråga om god underhållning jämfördes en fotbollsmatch med en konsert eller en teaterkväll.

Ett aktivt stöd

Hur manifesterade företagsledningen sin syn på idrottens nytta för industri och samhälle? Det resulterade i ett aktivt idrottsstöd som förstås även fotbollsföreningen fick stor del av. Exempelvis hjälpte företaget till att utveckla idrottsplatsen Kopparvallen, både ekonomiskt och materiellt. Det gav också ekonomiska bidrag och garantier åt föreningen vid ett flertal tillfällen. Men det var framför allt på tränar- och spelarfronten företaget spelade störst roll. 1942 beredde företaget anställning åt ungraren Kalman Konrad, som skulle fungera som tränare i ÅFF. Han är den förste av många namnkunniga, professionella tränare som lockades till Åtvidaberg. Tränarna hade i regel en mycket fördelaktig anställning där de gavs möjlighet att planera för träning och

ÅFF 1946. Samlarbild ur Rekordmagasinet.

ÅFF. Han är den förste av många namnkunniga, professionella tränare som lockades till Åtvidaberg. Tränarna hade i regel en mycket fördelaktig anställning där de gavs möjlighet att planera för träning och

matcher under en del av den ordinarie arbetstiden. Företaget spelade också en viktig roll när det gällde att knyta spelare till ÅFF. Facit var ett framgångsrikt, expansivt företag där spelare kunde erbjudas utbildning och ett bra arbete, vilket gjorde det ganska attraktivt att spela för ÅFF.

“Fotbollsföretaget” Facit

Företagets stora engagemang tillsammans med en skicklig ÅFF-ledning och duktiga spelare, skapade framgångar vilket gjorde Facit känt som ett ”fotbollsföretag”. Men det var inte bara genom ÅFF som företaget syntes i fotbollssammanhang. I slutet av juni 1966 hade åtvidabergarna samlats för att hälsa Facits “sommargäster” välkomna. Det brasilianska fotbollslandslaget, med bland annat storstjärnan Pelé, hade kommit till Åtvidaberg för en veckas träningsläger inför VM. Den nybyggda sporthallen hade gjorts om till presscenter med egen radio- och TV-studio och över 100 journalister, radio- och TV-reportrar var på plats. Det var emellertid inte första gången Åtvidaberg hade besök av ett brasilianskt fotbollslag. Redan 1951 hade klubblaget Flamengo inbjudits till Åtvidaberg och 1963 var FC Fluminense på besök. Dessa arrangemang hade skett genom Facits försorg, tack vare företagets etablering i Brasilien. Särskilt Brasilianska landslagets besök 1966 gav stort genomslag både i inhemsk och utländsk media.

Att skapa laganda utanför fotbollsplanen

Många åtvidabergare fick förstås fotboll som ett gemensamt intresse och engagemang. De kunde också i fotboll finna en idrott som speglade erfarenheter på andra håll i samhället. Fotboll är en lagsport där sammanhållning, organisation och kämpakraft är viktigt. Det finns också utrymme för individualism inom det kollektivas gränser. Fotboll liknade således den organisation som arbetsplatserna var uppbyggda på. ÅFF drog mycket publik och lagets viktiga matcher kunde ses av upp till 10 000 åskådare. Men fotboll var inte bara själva matchen utan den inbegrep även eftersnack dagarna efter match. Åtvidabergarna kunde känna en gemensam glädje och stolthet om det gick bra för laget och de förstod givetvis också Facits stora betydelse för det hela.

Åtvidaberg framhölls ofta under Facitepoken som ett samhälle med tradition och anor, där den gamla brukssandan fortfarande svävade över samhället. Den byggde på en samhörighetskänsla och stolthet över bygden. Exemplet Åtvidaberg visar hur fotbollen genom Facits stöd fyllde en viktig funktion i skapandet av denna 1900-talets bruksanda, genom att vara det sammanhållande kittet både mellan människor på orten och mellan företaget Facit och åtvidabergarna. Electrolux, som köpte upp Facit 1972, hade inte alls samma företagspolitik. När bolaget tog över försvann i princip allt stöd till ÅFF. Föreningen höll sig visserligen kvar i högsta serien till 1982 men var inte i närheten av framgångarna från början av 1970-talet.

Hemmamatch i början av 1970-talet. Foto ÅFF:s arkiv.

Roy Andersson arbetar med arkiv och dokumentation vid Brukskultur Åtvidaberg

Referenser

Andersson R, *Elofs grabbar. Fotboll, industri och samhälle i bruksorten Åtvidaberg 1922-1959*. Opublicerad C-uppsats i historia. Linköpings universitet. 1997.

Ciceronen. Facitföretagens tidning. Nr. 4 1962

Ciceronen. Facitföretagens tidning. Nr. 2 1963

Ciceronen. Facitföretagens tidning. Nr. 3 1966

Ciceronen. Facitföretagens tidning. Nr. 2 1967

Ciceronen. Facitföretagens tidning. Nr. 3 1967

Ciceronen. Facitföretagens tidning. Nr. 3 1970

Ericsson C, Opublicerat manus. Privat ägo

Expressen 1/7 1966

Matchprogram 22/10 1967. Facits arkiv. Facettens arkivdepå.

Rylander A, *Från division 3 till von Rosens pokal. En studie av Åtvidabergs FF under perioden 1953-1973*. Opublicerad B-uppsats i historia. Linköpings universitet. 1998.

Tid för annat. 1965. Film ur Facits arkiv. Facettens arkivdepå.

Facits sommargäster. 1966. Film ur Facits arkiv. Facettens arkivdepå